

पृष्ठभूमि

जटिल भू-संरचना, कमजोर भौगर्भिक अवस्था, मौसमी विषमता, वातावरण प्रदूषण तथा जलवायु परिवर्तनका कारण नेपाल बहुप्रकोपको दृष्टिकोणबाट उच्च जोखिममा रहेको छ। प्रत्येक वर्ष भारी वर्षा, बाढी, पहिरो, चट्याङ, तातो हावाको लहर, सितलहर, आगलागी, सडक दुर्घटना, वातावरणीय प्रदूषण र महामारीजस्ता प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक प्रकोपबाट यहाँ धनजनको ठूलो क्षति तथा नोकसानी हुने गरेको छ। विपद्को वार्षिक आकडालाई हेर्ने हो भने सबैभन्दा बढी विपद्का घटना र क्षति तथा नोकसानी मनसुनको चार महिनाको अवधिमा हुने गरेको पाइन्छ।

नेपालको सन्दर्भमा दक्षिण एसिया तथा दक्षिणपूर्वी एसियाको वायु प्रणालीको रूपमा रहेको मनसुन हिन्द महासागरमा उत्पन्न भई बङ्गालको खाडी हुँदै जेठको अन्त्यबाट देशमा भित्रिने गर्दछ। तत्पश्चात् एक हप्ताको समयावधिमा देशभर फैलिएर चार महिना सक्रिय रही असोजको अन्त्यसँगै बाहिरिने यसको प्रकृया रहेको हुन्छ। सामान्यतया करिब ११० दिन जति मनसुन सक्रिय रहने भएता पनि हालका वर्षहरूमा भने १०-१५ दिन ढिलो गरी बाहिरिने गरेको छ। पूर्वबाट प्रवेश गरेको एक हप्तामा फैलिनु पर्नेमा कुनै वर्ष २-३ दिनमा नै देशभर फैलिने र कुनै वर्ष देशभर फैलिन धेरै दिन लाग्ने गरेको छ। विगत केही वर्षयता मनसुनको सुरुवाती चरणमा नै अत्यधिक वर्षा भएर बाढी, पहिरो, डुबानका घटना भई ठूलो क्षति भएको समेत अनुभव रहेको छ।

वार्षिक वर्षाको करिब ८०% वर्षा मनसुनको अवधिमा हुने हुँदा बाढी, पहिरो, डुबान, जमिन कटान जस्ता जल उत्पन्न प्रकोपको शृङ्खला मनसुनको आगमन सँगसँगै सुरु हुने गर्दछ। अर्कोतर्फ बढ्दो अव्यवस्थित सहरीकरण, खोलानाला मिचेर निर्माण गरिने भौतिक संरचना, बिना अध्ययन अनुसन्धान डोजर लगाएर खनिएका सडक तथा जलविद्युत संरचना, जथाभावि गरिने प्राकृतिक स्रोतको दोहन, भिरालो तथा जोखिमयुक्त स्थानमा गरिएका बस्ती विकासजस्ता कारणहरूले समेत मनसुनजन्य विपद्का घटनाहरूलाई टेवा पुगेको छ। त्यस्तै जलवायु परिवर्तनका कारण छोटो समयमा हुने अत्यधिक वर्षाले बाढी पहिरोको जोखिम र अनिश्चितता बढ्दै गएको छ।

मनसुन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०८२ तर्जुमाको लागि गठित कार्यदल:

संयोजक: सहसचिव, राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण

सदस्यहरू: १. उपसचिव, गृह मन्त्रालय

२. उपसचिव, ऊर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

३. उपसचिव, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय

४. उपसचिव, सहरी विकास मन्त्रालय

५. उपसचिव, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

६. उपसचिव, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

७. उपसचिव, खानेपानी मन्त्रालय

८. नेपाली सेना, विपद् हेर्ने प्रतिनिधि

९. नेपाल प्रहरी, विपद् हेर्ने प्रतिनिधि

१०. सशस्त्र प्रहरी बल नेपाल, विपद् हेर्ने प्रतिनिधि

११. उपसचिव, सडक विभाग

१२. उपसचिव, जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग

१३. उपसचिव, जल तथा मौसम विज्ञान विभाग

१४. उपसचिव, खानी तथा भूगर्भ विभाग

१५. उपसचिवस्तरको प्रतिनिधि, नेपाल विद्युत प्राधिकरण

१६. उपसचिवस्तरको प्रतिनिधि, नेपाल दूरसंचार प्राधिकरण

सदस्य सचिव: उपसचिव, राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण

कार्ययोजनाको उद्देश्य

- विगतका विपद्का घटना र प्रभावका तथ्याङ्कहरूको विश्लेषण गरी मनसुनजन्य विपद्को सम्भावित जोखिम पूर्वानुमान गर्नु।
- विपद् व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित मन्त्रालय, विभाग, सुरक्षा निकाय तथा सरोकारवाला निकायको मनसुन पूर्वतयारी र प्रतिकार्यका लागि कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गर्नु।
- मनसुन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यमा समन्वयात्मक र एकीकृत क्रियाकलाप तय गरी मनसुन प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाई क्षति न्यूनीकरण गर्नु।

खण्ड एक: मनसुनजन्य विपद् जोखिम विश्लेषण तथा प्रभाव

विगत १० वर्षको (२०७२-२०८१) मनसुनजन्य विपद्का घटना र क्षति २०८१ सालको मनसुनजन्य विपद्का घटना र क्षति

घटना	मिति अवधि	घटना संख्या	मृत्यु	वेपता	घाइते	प्रभावित परिवार	घर क्षति	प्रभावित पुल	गोठ क्षति	पशु चौपाया क्षति
पहिरो	२०७२ देखि २०८१ सम्म	३५३२	१२९६	१९२	११३६	१७२३६	१२४०६	६२	६२३	६५११
चट्याङ्ग	२०७२ देखि २०८१ सम्म	११८६	३८५	०	१०३९	१६५२	९३	०	२५	२८५६
बाढी	२०७२ देखि २०८१ सम्म	१६१४	५३९	२२६	१८२	३२९९७	२१८७३	१०८	४००	७८२
भारी वर्षा	२०७२ देखि २०८१ सम्म	२०८४	९७	१	२९१	४८१९	२१०७	२५	२९८	८६६
अचानक बाढी	२०७२ देखि २०८१ सम्म	२	०	०	१	१	०	०	०	०
जम्मा		८,४१८	२,३१७	४१९	२,६४९	५६,७०५	३६,४७९	१९५	१,३४६	११,०१५

मनसुन २०८१ को प्रभाव

- नेपालमा वर्षा मापन गर्न थालिए यता २०८१ असार २४ गते कञ्चनपुरको दोधारा वर्षा मापन केन्द्रमा सबैभन्दा धेरै ६२४ मिलिमिटरको वर्षा।
- मिति २०८१ असार २८ गते सिमलतालमा गेग्रान बहावका कारण त्रिशुलीमा खसेका दुई यानुवाहक बस दुर्घटना।

३. २०८१ साउन ३२ गते हिमताल विस्फोटबाट खुम्बु पासाङलहामु गाउँपालिका-५, थामेखोलामा गेरग्रान र ठूला ढुंगासहितको भीषण बाढीबाट थामे बस्ती र तल्लो तटीय क्षेत्रमा ठूलो क्षति।

४. २०८१ असोज १०-१३ सम्मको अति भारी वर्षा, बाढी, पहिरो र डुवान। बागमती, कोशी र मधेश प्रदेश प्रभावित।

मनसुन २०८१को मनसुनजन्य विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यको सिकाइ

- मनसुनजन्य विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयनको सन्दर्भमा सरोकारवाला जिम्मेवार निकायहरू बीचमा प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य हुनुपर्ने।
- सम्बन्धित जिम्मेवार निकायबाट जारी हुने पूर्वसूचना तथा चेतावनी जोखिमयुक्त वर्ग, क्षेत्र र समुदायमा समयमै पुग्ने र सो अनुसार कार्यान्वयन हुने सुनिश्चित गर्न प्रभावकारी संचार प्रणालीको व्यवस्था गर्नुपर्ने।
- कार्ययोजना अनुसार जिम्मेवार निकाय एवं सहयोगी निकायले आ-आफ्नो भूमिका निर्वाह गरे नगरेको सम्बन्धमा नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी सोको समीक्षा हुनुपर्ने र कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुने वातावरण निर्माण गर्नुपर्ने।
- तहगत आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रहरू, सुरक्षा निकायहरू एवं सम्बन्धित जिम्मेवार निकायहरू खोज, उद्धार तथा राहत व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा प्रभावकारी रूपमा परिचालित हुन आवश्यक क्षमता तथा साधन स्रोतको व्यवस्थापन हुनुपर्ने।
- Incident Command System** लाई प्रभावकारी बनाई खोज तथा उद्धारको बेला परिचालित निकायहरू बीचको समन्वय र सहकार्यलाई व्यवस्थित गर्नुपर्ने।

विगतको सिकाइको आधारमा गरिने थप कार्यहरू

मनसुन प्रतिकार्य कमाण्ड पोष्टको कार्यजिम्मेवारी निर्धारण।

निजी क्षेत्र, यातायात तथा पारवाहन, सञ्चार जगत्को जिम्मेवारी निर्धारण।

- निजी क्षेत्रले खोज तथा उद्धारको लागि रयाफ्ट बोट, डुङ्गा तथा गोताखोर टोली उपलब्ध गराउने।
- यातायात तथा पारवाहन क्षेत्रले चालक, सहचालक मार्फत यात्रुहरूलाई सम्बन्धित क्षेत्रको मौसम पूर्वानुमान, विपद् जोखिमको अवस्था र अपनाउनु पर्ने सावधानीको बारेमा जानकारी गराउने।
- सञ्चार क्षेत्रले मनसुनजन्य विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यको लागि जनचेतना अभिवृद्धि, पूर्वसूचना तथा चेतावनी सम्प्रेषण र विपद्को समयमा यथार्थ र तथ्यपरक सूचना प्रवाह गर्ने।

राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणको कार्ययोजना निर्माण

- मनसुन सुरु भए पश्चात् ३० दिन, ६० दिन, ९० दिन र मनसुन बहिर्गमन पश्चात् मनसुनजन्य विपद्को पूर्वतयारी र प्रतिकार्यको समग्र अवस्थाबारे समीक्षा र लेखाजोखा गर्ने।

स्थानीय तहको कार्यजिम्मेवारी

- मनसुन अगावै सहर बस्तिका ढल सफा गर्ने, खोला नालामा अत्याधिक थुप्रिएका गेरग्रान हटाउने तथा पानीका निकासहरू खोल्ने कार्यहरू गर्ने।

आपत्कालीन सञ्चार

- बाढी, पहिरो तथा पानीजन्य अन्य विपद् सम्बन्धी सचेतनाका लागि सञ्चार सामग्री विभिन्न भाषामा तयार गरी विभिन्न सञ्चारका माध्यम मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने।
- बाढी, डुवान, पहिरो (सम्भव भएसम्म), सङ्क्रामक रोग लगायतको पूर्वसूचनाका लागि दूरसञ्चार सेवा प्रदायक संस्था मार्फत सचेतना एस.एम.एस. सम्प्रेषण गर्ने।
- बाढी, डुवान, पहिरो लगायत अन्य मनसुनजन्य विपद्को सूचना 'Caller Back Ringtone' मार्फत सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने प्रबन्ध गर्ने।
- बाढी, पहिरोको कारण टेलिफोन टावरहरूमा क्षति पुगेमा सञ्चार व्यवस्थाका लागि मोबाइल टावर (BTS Van) को व्यवस्था गर्ने।

जल तथा मौसम विज्ञान विभाग

- मौसम पूर्वानुमान महाशाखाको मौसम कक्ष (Met briefing room) २४ सै घण्टा सेवामा रहने।
- तीन दिन (७२ घण्टा) सम्मको मौसमको पूर्वानुमान बुलेटिन दैनिक रूपमा बिहान र बेलुका अपडेट गर्ने।
- मौसमको विशेष अवस्थामा ३ दिन अगावै चेतावनीसहितको आकस्मिक मौसम बुलेटिन जारी गर्ने।
- भारी/धेरै भारी/अति भारी वर्षाको विशेष पूर्वानुमान ५ दिन अगावै जारी गरी सरोकारवालाहरूलाई पठाउने।
- पूर्वसूचना सर्वप्रथम बाढीबाट प्रभावित हुने नदी जलाधारका क्षेत्रका संघीय सांसद, प्रदेश सभा सदस्य, स्थानीय जनप्रतिनिधिहरूलाई तत्कालै एस.एम.एस. मार्फत जानकारी गराउने।
- बाढी सतर्कता तह नजिक पुग्न लागेमा, सतर्कता तह पार गरेमा, खतरा तह पार गरेमा वा अन्य विषम अवस्थामा देशका मुख्य नदी जलाधारहरूमा बाढीबाट प्रभावित हुने मुख्य नदी जलाधारका सर्वसाधारणहरूलाई मोबाइलमा एस.एम.एस. पठाउने।
- सर्वसाधारणको लागि ११५५ नम्बरको टोल फ्री सेवा बाढी पूर्वसूचना प्रदान गर्ने उद्देश्यले मनसुनभर सञ्चालन गर्ने।
- पूर्वसूचना प्रवाह थप प्रभावकारी बनाउन आगामी मनसुनदेखि **Interactive Voice Response (IVR)** प्रणाली समेत शुरु गर्ने।

नेपाल प्रहरी

- केन्द्रमा खोज तथा उद्धार प्रतिकार्यका लागि तत्काल खट्ने गरी सि.प्र.अ.को कमाण्डमा दैनिक २५ जनाको QRT टोली खोज तथा उद्धार सामग्रीहरूसहित तत्काल परिचालन हुनसक्ने गरी २४/७ तयारी अवस्थामा राख्ने।
- विपद् व्यवस्थापन कार्यालय र प्रदेश प्रहरी कार्यालयहरू तथा प्रदेश प्रहरी विपद् व्यवस्थापन गुल्महरूमा **Water Rescue** तालिम प्राप्त २७६ र पौडिन जात्रे २,८२३ प्रहरी जनशक्ति रहेको।

नेपाली सेना

मनसुनको समयमा तत्काल उद्धार तथा राहत कार्य सञ्चालन गर्न मनसुन सुरु हुनुपूर्व देहायका हेलिकप्टरहरू निम्न स्थानहरूमा **Pre-Positioning** गरिने।

(क) कर्णाली प्रदेश, लुम्बिनी प्रदेश र सुदूरपश्चिम प्रदेशको लागि हेलिकप्टर-१ (एक) पश्चिम एयर बेश सुर्खेतमा।

(ख) बागमती प्रदेश र गण्डकी प्रदेशको लागि हेलिकप्टर-१ (एक) मध्य एयर बेश, काठमाडौंमा।

(ग) कोशी र मधेश प्रदेशको लागि हेलिकप्टर-१ (एक) श्री मध्य एयर बेश काठमाडौंमा।

(घ) विपद् प्रभावित स्थानको एयरपोर्ट सुचारु भएको अवस्थामा **Fixed-Wing** हवाई साधनमध्ये एयर बेश, काठमाडौंमा स्टाण्डबाई रहनेछ।

Composite Quick Reaction Team (CQRT) लाई १५ मिनेटभित्र हवाई साधनद्वारा परिचालन गर्न सक्ने गरी गौचर ब्यारेक, काठमाडौंमा तयारी हालतमा राखिएको।

सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल

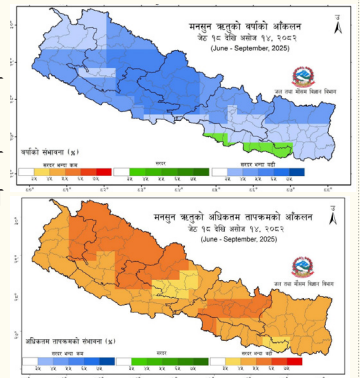
१. प्रधान कार्यालय, बाहिनी, शिक्षालय, गण, गुल्म, बिओपि तथा बेशहरूमा तोकिएको तालिम प्राप्त जनशक्तिसहित २४x७ परिचालन हुने गरी **Standby** राखिएको।

२. समुदायस्तरमा विपद् सम्बन्धी सूचना प्राप्तिसा सहकार्य, परिचालनमा सहजीकरण र उद्धारमा समन्वयात्मक रूपमा कार्य गर्ने उद्देश्यले देशभरका सम्पूर्ण वडाहरूमा असार मसान्तभित्र हरेक वडामा २५ जनाको विपद् सूचक समूह निर्माण गर्ने कार्य भइरहेको, देशभरका वडाहरूमा २५ जनाको दरले १,६८,५७५ विपद् सूचक समूह तयार गर्ने।

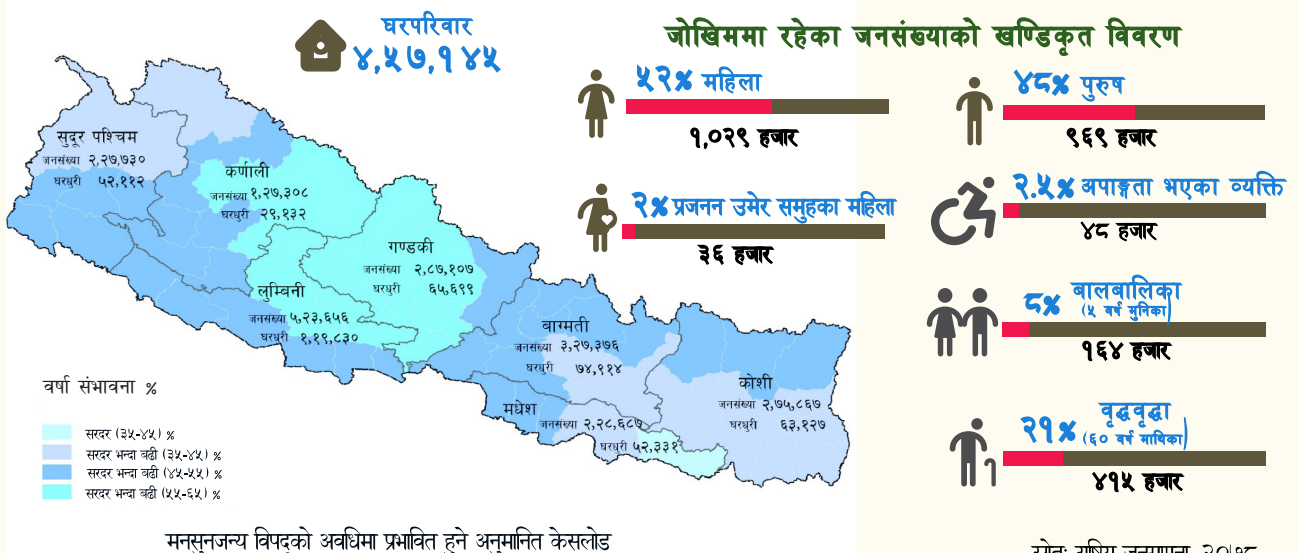
३. विपद् प्रतिकार्यको लागि समुदायस्तरमा स्वयंसेवक विपद् उद्धारक तयार गर्न स्वीकृत पाठ्यक्रम अनुरूप यस वर्ष ७४३ पालिकाहरूमा १४७ तालिम संचालन गरी ३६७५ विपद् स्वयंसेवक तयार गर्ने योजना रहेको।

वि.सं. २०८२ सालको मनसुनको पूर्वानुमान

१. मनसुन ऋतुमा देशका अधिकांश स्थानमा सरदरभन्दा बढी वर्षा हुने सम्भावना रहेको।
२. कर्णाली प्रदेशको पूर्वी भू-भाग, लुम्बिनी प्रदेशको उत्तरी भू-भाग र गण्डकी प्रदेशको अधिकांश भू-भागमा सरदरभन्दा अधिक वर्षा रहने सम्भावना ५५% देखि ६५% रहेको।
३. सुदूरपश्चिमको दक्षिणी भू-भाग, लुम्बिनी प्रदेशको पश्चिमी भू-भाग, गण्डकी प्रदेशको उत्तरी भू-भाग बागमती र कोशी प्रदेशको उत्तरी भू-भागमा उक्त सम्भावना ४५% देखि ५५% र मधेशको पूर्वी तथा दक्षिणी भू-भागमा ३५% देखि ४५% सम्म सम्भावना रहेको।
४. मधेशको पूर्वी तथा दक्षिणी भू-भागमा ३५% देखि ४५% सम्म सम्भावना रहेको।
५. देशका अन्य भू-भागमा समेत मनसुन अवधिमा अधिक वर्षाको सम्भावना ३५% देखि ४५% सम्म रहेको।

वि.सं. २०८२ को मनसुनजन्य विपद्बाट प्रभावित हुने अनुमानित केसलोड

देशभर करिब **४,५७,१४५** घरघुरीका **१९,९७,७३१** जनसंख्या प्रभावित बन्ने आकलन गरिएको छ।

खण्ड दुई: मनसुन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य सम्बन्धी जिम्मेवार निकाय र मुख्य-मुख्य जिम्मेवारी

१. संघीय मन्त्रालयहरू र राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण
२. प्रदेश तथा स्थानीय तह
३. सुरक्षा निकाय
४. आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र
५. मनसुन प्रतिकार्य कमाण्ड पोष्ट
६. निजी क्षेत्र तथा अन्य निकाय

मनसुन प्रतिकार्य कमाण्ड पोष्ट

१. कार्यकारी प्रमुख, राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण -संयोजक
२. प्रतिनिधि, सहसचिव, विपद् तथा द्वन्द्व व्यवस्थापन महाशाखा, गृह मन्त्रालय -सदस्य
३. प्रतिनिधि, सहसचिव, विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य हेर्ने महाशाखा, रा.वि.जो.न्यू.व्य. प्रा. -सदस्य
४. प्रतिनिधि, (सहसचिवस्तर), सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय -सदस्य
५. महानिर्देशक, जलश्रोत तथा सिंचाइ विभाग -सदस्य
६. महानिर्देशक, जल तथा मौसम विज्ञान विभाग -सदस्य
७. महानिर्देशक, सडक विभाग -सदस्य
८. प्रतिनिधि, नेपाली सेना, विपद् व्यवस्थापन हेर्ने प्रमुख -सदस्य
९. प्रतिनिधि, नेपाल प्रहरी, विपद् व्यवस्थापन हेर्ने प्रमुख -सदस्य
१०. प्रतिनिधि, सशस्त्र प्रहरी बल नेपाल, विपद् व्यवस्थापन हेर्ने प्रमुख -सदस्य
११. प्रतिनिधि, राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग, विपद् व्यवस्थापन हेर्ने प्रमुख -सदस्य
१२. प्रमुख, राष्ट्रिय आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र (NEOC) -सदस्य-सचिव
१३. आवश्यकता अनुसार विज्ञहरूलाई आमन्त्रण गर्न सकिने।
१४. प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहले आफ्नो विपद् व्यवस्थापन हेर्ने निकायको नेतृत्वमा आवश्यकता अनुसार आ-आफ्नो कमाण्ड पोष्टको बनावट निर्धारण गर्न सक्नेछन्।

कमाण्ड पोष्टको मुख्य जिम्मेवारी

१. मनसुनजन्य विपद्को बेला समग्र प्रतिकार्यको नेतृत्व गर्ने।
२. मनसुनजन्य विपद्को अवधिमा प्रभावकारी प्रतिकार्यको लागि जिम्मेवार निकायलाई निर्देशन दिने।
३. मनसुनको अवस्थाको निरन्तर निगरानी गर्ने र स्थिति प्रतिवेदन अनुसार जिम्मेवार निकायलाई तत्काल आवश्यक कार्य गर्न निर्देशन दिने।
४. मौसमको पूर्वानुमानका आधारमा सम्भावित विपद्को पूर्वसूचना प्रवाहको नेतृत्व गर्ने।
५. मनसुनजन्य विपद्को अवधिमा साधन स्रोत परिचालनको समन्वय तथा नेतृत्व गर्ने।
६. मनसुनजन्य विपद्को बेला सम्पूर्ण सूचना प्रवाहको नेतृत्व तथा व्यवस्थापन गर्ने।

खण्ड तीन: विषयगत क्षेत्र तथा सम्बन्धित निकायको मनसुन पूर्वतयारी र प्रतिकार्य कार्ययोजना

राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण

विषयगत क्षेत्रको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य कार्ययोजना

१. बन्दोबस्ती विषयगत क्षेत्र - नेतृत्व गृह मन्त्रालय तथा सह-नेतृत्व WFP
२. शीघ्र पुनर्लाभ विषयगत क्षेत्र - नेतृत्व संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय तथा सह-नेतृत्व UNDP
३. स्वास्थ्य विषयगत क्षेत्र तथा पोषण विषयगत क्षेत्र नेतृत्व स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय तथा सह-नेतृत्व WHO र UNICEF
४. खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन (WASH Cluster) विषयगत क्षेत्र नेतृत्व खानेपानी मन्त्रालय तथा सह-नेतृत्व UNICEF
५. आपत्कालीन आश्रयस्थल विषयगत क्षेत्र र शिविर समन्वय र शिविर व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्र नेतृत्व सहरी विकास मन्त्रालय तथा सह-नेतृत्व IFRC र IOM
६. खाद्य सुरक्षा विषयगत क्षेत्र नेतृत्व कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय तथा सह-नेतृत्व WFP तथा FAO
७. संरक्षण विषयगत क्षेत्र नेतृत्व महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय तथा सह-नेतृत्व UNHCR, UNICEF र UNFPA
८. शिक्षा विषयगत क्षेत्र (Education Cluster) नेतृत्व शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय तथा सह-नेतृत्व UNICEF र Save the Children
९. आपत्कालीन सञ्चार विषयगत क्षेत्र नेतृत्व सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय तथा सह-नेतृत्व WFP

अन्य सम्बन्धित निकायको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य कार्ययोजना

१. जल तथा मौसम विज्ञान विभाग
२. जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
३. नेपाल विद्युत प्राधिकरण

सुरक्षा निकायको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य कार्ययोजना

१. नेपाली सेना
२. नेपाल प्रहरी
३. सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल

नेपाल रेडक्रस सोसाइटी लगायतका मानवीय सहायतासँग सम्बन्धित संघसंस्थाको भूमिका

खण्ड चार : मनसुन पूर्वतयारी र प्रतिकार्यको लागि आवश्यक पर्ने सम्पर्क विवरण

१. विषयगत क्षेत्र (Cluster) का विपद् सम्पर्क व्यक्तिहरूको सम्पर्क विवरण
२. मन्त्रालय, विभाग र प्राधिकरणका विपद् सम्पर्क व्यक्तिहरूको विवरण
३. प्रदेश सरकारका विपद् सम्पर्क व्यक्तिहरूको विवरण
४. जिल्ला प्रशासन कार्यालयका विपद् सम्पर्क व्यक्तिहरूको विवरण
५. सुरक्षा निकायका विपद् सम्पर्क व्यक्तिहरूको विवरण
६. एम्बुलेन्स, अस्पताल, दमकलको सम्पर्क विवरण

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: विभिन्न निकायहरू र विषयगत क्षेत्रहरूसँग रहेका विपद् प्रतिकार्य सम्बन्धी सामग्रीहरूको मौज्जात तथा दक्ष जनशक्तिहरूको विवरण

१. राष्ट्रिय, प्रादेशिक र स्थान विशेष रहेका आपत्कालीन गोदाम घरहरूमा रहेका मुख्य सामग्री विवरण।
२. बन्दोबस्ती विषयगत क्षेत्र (क्लस्टर) सँग मौज्जात रहेको सामग्रीको विवरण।
३. शिक्षा विषयगत क्षेत्र (क्लस्टर) सँग मौज्जात रहेको सामग्रीको विवरण स्वास्थ्य विषयगत क्षेत्र (क्लस्टर) सँग मौज्जात रहेको सामग्री विवरण।
४. खाद्य सुरक्षा विषयगत क्षेत्र (क्लस्टर) सँग मौज्जात रहेको सामग्री विवरण उपत्यका तथा तराईका जिल्लाहरूमा खाद्यान्न संचिती विवरण (क्वीन्टलमा) दुर्गम जिल्लाहरूमा खाद्यान्न संचिती विवरण (क्वीन्टलमा)।
५. खाद्या सुरक्षा विषयगत क्षेत्र (क्लस्टर) सँग मौज्जात रहेको सामग्री।
६. पोषण विषयगत क्षेत्र (क्लस्टर) सँग मौज्जात रहेको सामग्री विवरण।
७. आपत्कालीन आश्रयस्थल र शिविर समन्वय तथा शिविर व्यवस्थापन विषयगत क्षेत्रहरू (क्लस्टर) सँग मौज्जात रहेको सामग्री विवरण।
८. शिघ्र पुनर्लाभ विषयगत क्षेत्र (क्लस्टर) सँग मौज्जात रहेको सामग्री विवरण।
९. खानेपानी, सरसफाइ र स्वास्थ्य प्रवर्द्धन विषयगत क्षेत्र (क्लस्टर) सँग मौज्जात रहेको सामग्री विवरण।
१०. संरक्षण विषयगत क्षेत्र (क्लस्टर) सँग मौज्जात रहेको सामग्री विवरण।
 - १०.१ जनशक्ति सम्बन्धी विवरण।
११. आपत्कालीन संचार विषयगत क्षेत्र (क्लस्टर) सँग मौज्जात रहेको सामग्री विवरण आपत्कालीन प्रतिकार्यको लागि उपलब्ध उपकरणहरूको विवरण।
 - ११.१ आपत्कालीन प्रतिकार्यको लागि उपलब्ध जनशक्तिको विवरण।
१२. जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
 - १२.१ सिंचाइ तथा जलस्रोत व्यवस्थापन आयोजनाहरूको विवरण।
१३. सडक विभाग
 - १३.१ Federal Road Supervision and Monitoring Office, Itahari (At Present- Damak)
 - १३.२ Federal Road Supervision and Monitoring Office, Kathmandu
 - १३.३ Federal Road Supervision and Monitoring Office, Pokhara
 - १३.४ Federal Road Supervision and Monitoring Office, Surkhet
 - १३.५ बेली ब्रिज सम्बन्धी विवरण
१४. नेपाली सेना
 - १४.१ नेपाली सेनासँग मनसुनजन्य विपद्का लागि रहेका खोज तथा उद्धार सामग्रीहरूको विवरण।
१५. नेपाल प्रहरी
 - १५.१ मनसुनजन्य विपद् घटनाहरूमा जोखिम न्यूनीकरण पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि विपद् विशिष्टिकृत इकाईहरूको विवरण।
 - १५.२ खोज तथा उद्धारको लागि स्ट्यानडवाइ रहने प्रहरी जनशक्तिको इकाईगत विवरण।
 - १५.३ प्रदेश प्रहरी विपद् व्यवस्थापन गुल्महरूमा रहेको मनसुनजन्य विपद् खोज तथा उद्धार सामग्रीहरूको विवरण।
 - १५.४ काठमाडौं उपत्यका प्रहरी कार्यालय तथा प्रदेश प्रहरी कार्यालय अन्तर्गतका विपद् घटनाहरूमा यथाशीघ्र परिचालनका लागि दक्ष जनशक्ति र हेभी इक्विपमेन्टको विवरण।
 - १५.५ नेपाल प्रहरी प्रधान कार्यालय तथा नेपाल प्रहरी प्रदेश कार्यालय अन्तर्गत मनसुनको समयमा यथाशीघ्र प्रयोगमा ल्याउन सक्ने गरी निम्न ढुंगाहरूको विवरण।
१६. सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल
 - १६.१ विपद् प्रतिकार्यसँग सम्बन्धित जनशक्तिको विवरण।
 - १६.२ सशस्त्र प्रहरी बल, नेपालमा रहेको हेभी इक्विपमेन्टहरूको प्रदेशगत वितरण।
 - १६.३ गोताखोर तालिम प्राप्त स.प्र.क.हरूको परिचालन विवरण।
 - १६.४ Rescue Raft र Motorboat हरूको तैनाथी अवस्था विवरण।
 - १६.५ विपद् प्रतिकार्यका लागि उपलब्ध उपकरण तथा सामग्रीहरूको विवरण।
 - १६.६ Disaster Relief System (DRS) Container को विवरण।
 - १६.७ गृह मन्त्रालय, राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणद्वारा प्राप्त Mass Casualty Vehicle र Ambulance को विवरण।
 - १६.८ सशस्त्र प्रहरी बल, नेपालमा रहेका महत्वपूर्ण विपद् उद्धार सामग्रीहरूको प्रदेशगत विवरण।
१७. नेपाल रेडक्रस सोसाइटी
 - १७.१ विपद् प्रतिकार्यको लागि राहत सामग्रीको विवरण
 - १७.२ विपद् प्रतिकार्यको लागि दक्ष जनशक्तिको विवरण
 - १७.३ देशमा रहेका स्वयंसेवकको विवरण

सामग्रीहरूको मौज्जात तथा दक्ष जनशक्तिहरूको विवरण

१. नेपाल प्रहरी

- १.१ जोखिम न्यूनीकरण पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि विपद् विशिष्टिकृत इकाईहरू (५००)
१.२ खोज तथा उद्धारको लागि स्ट्यानडबाइ रहने प्रहरी जनशक्ति (१०,०८५)

२. सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल

- २.१ विपद् प्रतिकार्यसँग सम्बन्धित जनशक्ति (७,६१५)
२.२ प्रदेशगत हेभी इक्वुपमेन्ट (१३)
२.३ गोताखोर तालिम प्राप्त स.प्र.क. (१२८)
२.४ Rescue Raft र Motorboat (९१ र ३३)
२.५ Disaster Relief System (DRS) Container (२८)
२.६ Mass Casualty Vehicle र Ambulance (८ र ८)

३. नेपाली सेना

- ३.१ OBM (५३)
३.२ Power Boat (३०)
३.३ Rafting Boat (६९)
३.४ Acrow Bridge (३)

४. सडक विभाग

- ४.१ बेलीब्रिज (१२)
४.२ Heavy equipment (२७७)

अनुसूची २: सुरक्षा निकायका विपद् सम्पर्क व्यक्तिहरूको सम्पर्क विवरण

१. नेपाल प्रहरीका निकायहरूमा रहेका विपद् फोकल पर्सनहरूको सम्पर्क विवरण।
२. सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल प्रदेशस्तरिय विपद् व्यवस्थापन कार्यालयहरूको सम्पर्क विवरण।

अनुसूची ३: कोषको विवरण

विपद् व्यवस्थापन कोषमा देहाय बमोजिम रु. ४ अर्ब ६५ करोड २४ लाख १८ हजार २८६ मौज्जात रहेको

प्रधानमन्त्री दैवि प्रकोप उद्धार कोष: रु. १ अर्ब ८९ करोड २९ लाख ७२ हजार ४२१

केन्द्रीय विपद् व्यवस्थापन कोष: रु. १ अर्ब २७ करोड ४७ लाख ७३ हजार १०५

प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कोष (७ प्रदेश) : रु. ७९ करोड ४१ लाख २९ हजार ३९३

१. कोशी प्रदेश: रु. ६ करोड ९० लाख ५८ हजार

२. मधेश प्रदेश: रु. ११ करोड ७८ लाख २६८

३. बागमती प्रदेश: रु. ७ करोड ५८ लाख २६ हजार

४. गण्डकी प्रदेश: रु. २५ करोड ३० लाख ७० हजार

५. लुम्बिनी प्रदेश: रु. ६ करोड ५० लाख ५० हजार

६. कर्णाली प्रदेश: रु. ९ करोड ५२ लाख ३३ हजार

७. सुदूरपश्चिम प्रदेश: रु. ११ करोड ८० लाख ९० हजार

जिल्ला विपद् व्यवस्थापन कोष (७७ जिल्ला): रु. ६९ करोड ५ लाख ४३ हजार ३६७

नोट: स्टार्ट नेटवर्क अन्तर्गत स्टार्ट फण्ड मार्फत बाढीको जोखिमको पूर्वानुमानमा आधारित पूर्वतयारी र प्रतिकार्यका लागि करिब रु. २ करोड ५० लाख विनियोजन गरिएको।

अनुसूची ४: प्रतिकार्यको लागि अत्यावश्यक राहत सामग्री

कार्ययोजना कार्यान्वयनको सन्दर्भमा मनसुनजन्य विपद्को अवधिमा प्रभावित हुनसक्ने केसलोडको कम्तिमा १०% प्रभावितलाई प्रभावकारी ढंगबाट राहत व्यवस्थापनको लागि आवश्यक सामग्रीको व्यवस्थापन गर्न नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय तह, निजी क्षेत्र, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय दातृ निकाय, गैर सरकारी संघसंस्था लगायतका निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ।

कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन कसरी हुन्छ?

१. कार्ययोजना अनुसार केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्मका सबै जिम्मेवार तथा सहयोगी निकाय, निजी क्षेत्र, सञ्चार क्षेत्र, नागरिक समाज, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय सहायताको क्षेत्रमा क्रियाशील संघसंस्था, राजनीतिक दल र स्वयं नागरिकले आ-आफ्नो कर्तव्य र जिम्मेवारी पूरा गर्न आवश्यक छ।
२. विपद् व्यवस्थापन सामूहिक कार्य भएको र समन्वयात्मक एवं सहकार्यात्मक तरिकाले मात्र संभव भएकोले तहगत सरकार एवं सरोकारवाला निकायहरू बीच समन्वय, सहकारिता र सहअस्तित्वको सिद्धान्त अनुसार साझेदारी हुनु जरुरी छ।